

Motion till riksdagen 2021/22:2560

av **Ann-Christine From Utterstedt m.fl. (SD)**

Våld i nära relationer

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att statistik om våld i nära relationer ska inbegripa alla som utsätts och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det i 5 kap. 11 a § socialtjänstlagen bör förtydligas att arbetet också ska innefatta förebyggande åtgärder mot de som uppvisar ett våldsamt beteende, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nationellt kompetenscentrum för arbetet med våld i nära relationer och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka kunskapen om vad som juridiskt räknas som brott mot närstående och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rättvisande statistik om våld i samkönade relationer behöver tas fram och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell strategi för att i högre grad öka tryggheten samt förebygga, upptäcka och hantera våld mot äldre och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka anslagen till kvinnojourerna och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla kvinnojourer bör ha rätt kunskap för att klara av att bemöta och hjälpa hedersvåldsutsatta på ett säkert sätt och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge bättre förutsättningar för mansjourer att stötta våldsutsatta män och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka anslagen till mansjourer och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Våld i nära relationer är ett växande samhällsproblem. Förutom att det medför ett enormt lidande för den som utsätts och dennes närstående är också påverkan på samhället relativt stor. Det finns alltså flera parametrar som vittnar om att samhället måste ta krafttag för att minska våldet i nära relationer. Det finns få samhällsekonomiska analyser av kostnader för våld i nära relationer. Den mest genomgripande samhällsekonomiska analysen genomfördes av Socialstyrelsen 2006. Analysen uppskattade att samhällskostnaderna för våld mot kvinnor i nära relationer ungefärligen uppgick till mellan 2,7 och 3,3 miljarder kronor per år i 2006 års penningvärde. Där finns dock inte våld mot män i nära relationer inräknat. Våld mot män i nära relationer behöver belysas likväl som våld i samkönade relationer. Våld i nära relationer nämns ofta i samma andetag som mäns våld mot kvinnor. För att komma till rätta med problematiken behöver dock samtliga delar belysas i ett helhetsgrepp, där exempelvis statistik gäller alla utsatta. Kvinnor är de som drabbas mest av våld i nära relationer. Därför behandlas dessa frågor i särskild ordning i våra motioner om ”mäns våld mot kvinnor” och ”krafttag mot hedersrelaterat våld och förtryck”.

Proaktivt arbete

Det bästa sättet att undvika våld är att stävja det innan det utövas. Det proaktiva arbetet behöver lyftas in i alla samhällsinstanser så att arbetet ständigt pågår, inklusive insatserna med att förhindra att våld upprepas. Således behöver arbetet fokuseras på både förövare och offer och ha som syfte och mål att våld inte ska utövas. Vikten av ett proaktivt arbete ska tydligare framgå av lagtexten, d.v.s. att till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som uppvisar ett våldsamt beteende eller utsätter eller har utsatt en närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. Det behövs tidiga insatser i det förebyggande arbetet om det ska ge de resultat som önskas.

Inrättandet av ett nationellt kompetenscentrum för forskning, förebyggande arbete och insatser för våldsutövare

De som utsätter närstående för våld är en heterogen grupp. Det finns de med missbruksproblem och andra som behöver kvalificerad psykiatrisk vård. En del är, fränsett sitt våldsutövande, väl fungerande personer i samhället, och ytterligare andra utövar våld mot såväl främmande som närstående. Vissa är våldsamma endast i sina nära relationer. Utbudet av insatser behöver därför vara mycket brett för alltifrån de som behöver omhändertras av Kriminalvården, rättspsykiatrin eller andra myndigheter, till de som behöver någon form av kvalificerad vård- och behandlingsinsats. Ibland kan enklare samtalsstöd och andra insatser av mindre ingripande karaktär vara tillräckligt.

De modeller som används i Sverige i dag är ofta hämtade från andra länder, eftersom forskning som rör insatser för våldsutövare görs i väldigt liten omfattning i Sverige. Bland de som arbetar med målgruppen våldsutövare ute i landet finns en stor efterfrågan på metodstöd och kunskapsutveckling. Arbetet har till stora delar utvecklats genom engagerad personal som via kortare utbildningar och tillsammans med sina kommuner på egen hand utvecklat metoder och arbetssätt. En samhällsfunktion som prioriterar, utvecklar och samordnar arbetet med insatser till våldsutövare är starkt efterfrågad. Det

behövs därför en gemensam plattform för hur arbetet framöver ska kunna bedrivas på ett effektivare sätt än vad som görs i dag, i synnerhet om man på riktigt vill nå goda resultat.

Även om vi har ett flertal organisationer och verksamheter som framgångsrikt arbetar med frågorna, så finns det ett behov av en samordnande enhet. Det handlar inte bara om behandlingsmetoder, utan gäller även olika arbetssätt för att upptäcka våldet och tillvägagångssätt för att hantera ärenden där våld förekommer eller misstänks förekomma, som behöver utredas och dokumenteras. Även forskning kring olika metoder är eftersatt. För att ett kunskapslyft bland personalen ska kunna tillgodoses, men också för att det ska bli en likvärdig tillgång till olika metoder, utvecklade riktlinjer, vägledningar och andra beskrivningar av hur socialtjänst och hälso- och sjukvård kan och bör arbeta med dessa frågor, så anser vi att ett nationellt kompetenscentrum ska inrättas.

Anmälningbenägenhet

Ett sätt att mäta våldsutsatthet är att analysera antalet anmälda våldsbrott i den officiella kriminalstatistiken. Att enbart använda sådan registerbaserad kriminalstatistik är dock inte lämpligt eftersom den bara visar det polisanmälda våldet och inte de brott som inte anmäls, d.v.s. mörkertalen. Mörkertalet vad gäller våldsbrott i nära relationer uppskattas dessutom vara stort. Enligt nationella trygghetsundersökningen (NTU) uppskattas att ungefär en tredjedel av brotten mot närstående polisanmäls men att andelen varierar mellan olika typer av brott. Andelen kvinnor som gjort en anmälan var något större än andelen män. Det framgår dock inte om det är den utsatta personen själv som gjort polisanmälan eller om den gjorts av någon annan. Brå har undersökt varför personer som i NTU uppger att de under 2012 blivit utsatta för brott av en nuvarande eller tidigare partner inte polisanmält brottet. Av rapporten framgår att det främsta skälet till att polisen inte kontaktades var att händelsen betraktades som en småsak eller att de själva redde ut händelsen. I rapporten framhålls att anmälningbenägenheten kan vara lägre för händelser som personen vet eller inte tror är ett brott i juridisk mening. Här framhålls att trakasserier och verbala kränkningar ingår i de brott som omfattas av kartläggningen och att de kan ligga i gråzonen för vad som juridiskt sett utgör ett brott. Därför behöver kunskapen om vad som faktiskt räknas som ett brott öka.

Våld i samkönade relationer

Det finns begränsad statistik och få studier om förekomsten av våld i samkönade relationer. I Sverige finns enbart en empirisk studie som baseras på ett icke slumpmässigt urval och som publicerades 2005. Det är inte möjligt att särskilja brott som sker i samkönade relationer inom ramen för den nationella trygghetsundersökning (NTU) om människors trygghet och utsatthet för brott som Brottsförebyggande rådet (Brå) genomför varje år i form av telefonintervjuer. Brå framhåller att det är mättekniskt svårt att särskilja brott i samkönade relationer, eftersom det skulle kräva en eller flera ytterligare frågor i formuläret för att antingen fastställa urvalspersonens sexuella läggning, alternativt kräva frågor om partners konstllhörighet. Mättekniken behöver utvecklas för att statistiken ska belysa alla utsatta.

Våld mot äldre

De senaste årtiondena har äldre människors situation kommit att uppmärksammas allt mer. År 1991 antog FN:s generalförsamling en resolution som konkretiserade äldre personers rättigheter. Våld mot äldre behöver belysas för att kunna åtgärdas. I flera studier ser man att förövarna är en partner, vuxna barn (inklusive ingifta), släktingar, medicinsk personal, men även till exempel grannar. Forskning visar också att äldre underrapporterar sin våldsutsatthet, vilket gör att den kan vara svårupptäckt.

Ekonomiska faktorer kan försvåra uppbrottet från en relation med en våldsutövande partner. Det kan också finnas försvårande omständigheter, såsom att man är beroende av förövaren för till exempel vård. I vissa fall kan förövaren också vara den som är beroende av omvårdnad. Även detta kan försvåra för de utsatta att bryta upp från relationen enligt forskning från Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK).

I Sverige har det uppmärksamats att det finns bristande kunskap om våld i nära relationer inom äldreomsorgen. När studier kring våld i nära relationer genomförs i kommuner ingår sällan äldreomsorgen, vilket den borde göra. Det finns ett stort behov av forskning om våld mot äldre kvinnor, speciellt forskning om våld mot äldre kvinnor som lever i samkönade relationer eller som har utländsk bakgrund.

Våld mot äldre kan förebyggas genom att äldre personer ges information om deras rätt till olika former av stöd och hjälp. Kunskapen om våldsbrott mot äldre bör ökas genom riktade utbildningar i ämnet.

Tyvärr inträffar det att personal utövar olika typer av våld mot äldre människor som befinner sig i en utsatt situation. Det är viktigt att utöka kraven på kontroller i belastningsregistret, så att de sker kontinuerligt och omfattar anställda, praktiserande och studerande inom äldreomsorgen, för att på så sätt och i så stor utsträckning som möjligt förhindra att personer dömda för våldsbrott arbetar inom äldreomsorgen.

Studier visar att äldre oftare bär på en oro för att utsättas för brott. Detta är allvarligt, eftersom känslan av otrygghet kan ha stor inverkan på hur de upplever och lever i sin vardag. Känslan av otrygghet kan leda till begränsningar, exempelvis att den äldre undviker att vistas utomhus eller att hon eller han medvetet undviker vissa situationer, vilket i sin tur kan leda till sämre livskvalitet. Det bör tas fram en nationell strategi för att i högre grad öka tryggheten samt förebygga, upptäcka och hantera våld mot äldre.

Tjej- och kvinnojourer

I Sverige finns omkring 200 kvinnojourer som ger stöd åt och skyddar utsatta kvinnor och barn. Vissa av kvinnojourerna är kvinno- och tjejjourer. Det stora flertalet jourer är anslutna till någon av de båda riksorganisationerna Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks) och Unizon. Det finns stora skillnader mellan de olika kvinno- och tjejjourerna när det gäller resurser. Som exempel kan nämnas att vissa kvinnojourer har anställd personal, kontor och telefonjour dygnet runt, medan andra har begränsade telefontider och endast ideellt arbetande jourkvinnor. Under år 2020 fanns det totalt cirka 500 anställda och 3 500 ideellt aktiva inom verksamheten. Kvinno- och tjejjourer finns i mer än hälften av alla kommuner. Kvinnojourernas verksamhet består i regel av de tre delarna skyddat boende, öppen verksamhet och opinionsarbete.

Tjejjourernas verksamhet består i regel av öppen verksamhet och opinionsarbete. De flesta kvinnojourer driver skyddade boenden. De största kvinnojourerna kan ha upp till 20 platser för vuxna och lika många barn i sitt skyddade boende, medan de minsta jourerna kan ha 1–2 platser tillgängliga.

Skyddat boende är en socialtjänstinsats. När en kommun ger en kvinnojour i uppdrag att genomföra insatsen får kvinnojouren uppdragsersättning, oftast i form av så kallade dygnsavgifter. Tjejjourerna har i normalfallet endast bidrag som inkomst. Inkomstkällorna för jourerna består framför allt av kommunala föreningsbidrag och olika statsbidrag. De kvinnojourer som erbjuder skyddat boende får ersättning från kommunen för detta. Idag finns endast ett fåtal kvinnojourer som har rätt kunskap för att kunna hjälpa kvinnor som utsatts för hedersrelaterat våld. Då dessa problem växer behöver denna kunskap finnas hos alla kvinnojourer runt om i landet. Då våldet mot kvinnor ökar i samhället behöver också jourerna ökat stöd för att klara av att ta emot alla kvinnor som behöver hjälp.

Mansjourer

Det finns endast ett fåtal mansjourer i landet. De erbjuder bland annat samtalsstöd och arbetar med våldsprevention. Mansjourer har olika typer av verksamheter, bland annat erbjuder de riktat stöd till män som utsatts för våld och/eller utsätter andra för våld. När en statlig utredning 2018 lät kartlägga civilsamhällets organisationer inom området, identifierades några få ideella organisationer som är inriktade på att erbjuda insatser till våldsutövande män. När det gäller det särskilda statsbidrag mot våld i nära relationer som Socialstyrelsen fördelar, fanns det sex mansjourer eller motsvarande verksamheter som fick del av bidraget. Mansjourerna är inte anslutna till någon gemensam riksorganisation och en samlad bild av mansjourernas verksamhet saknas. Nedan ges i stället några exempel på ett par av de verksamheter som bedrivs på området.

Den ideella organisationen MÄN är en feministisk organisation som verkar på riksnivå och som har 23 lokalgrupper. Organisationen arbetar med primärprevention mot killars och mäns våld, tillsammans med kvinnojourerörelsen och olika myndigheter. Av årsredovisningen för 2020 framgår att organisationen får ett årligt verksamhetsbidrag från Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten. Projekt och annan verksamhet hade drivits med medel från bland andra Stockholms stad, Folkhälsomyndigheten och EU-kommissionen. Ett 30-tal personer är anställda inom organisationen. Nationella mansjouren är belägen i Stockholm, men det samtalsstöd som jouren erbjuder är tillgängligt för alla i landet. Syftet med jouren är att med frivilliga krafter erbjuda samtalsstöd till män i kris, oavsett om det rör relationsproblem, umgängesproblem, missbruksproblem eller problem med aggression och våld. Mansjouren är en politiskt och religiöst obunden stiftelse. Verksamheten, som bygger på ideella krafter, finansieras med bidrag från Stockholms stad och vissa kranskommuner, privata bidrag och medlemsavgifter. Det finns mindre information tillgänglig om mansjourer än om kvinno- och tjejjourer. Skillnaden mellan förutsättningar för kvinnojourer och mansjourer att verka är påtaglig. Därför behövs ökade anslag till att utveckla mansjourers möjlighet att stötta våldutsatta män.

Magnus Persson (SD)

Ludvig Aspling (SD)